

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра економічної кібернетики та прикладної економіки

Робоча програма навчальної дисципліни

Податки та податкова політика

рівень вищої освіти _____ третій (доктор філософії) _____

галузь знань _____ 05 «Соціальні та поведінкові науки» _____

спеціальність _____ 051 Економіка _____

освітня програма _____ Економіка _____

спеціалізація _____

вид дисципліни _____ вибіркова _____

факультет _____ економічний _____

2025 / 2026 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою економічного факультету

« 26 » серпня 2025 року, протокол № 18

Розробники програми: завідувач кафедри економічної кібернетики та прикладної економіки, професор, д.е.н. **Тамара МЕРКУЛОВА**

Програму схвалено на засіданні кафедри економічної кібернетики та прикладної економіки

Протокол від « 26 » серпня 2025 року № 1

Завідувач кафедри економічної кібернетики та прикладної економіки

— Тамара МЕРКУЛОВА
підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-науковій програми Економіка

Гарант освітньо-професійної програми 051 Економіка

— Володимир СОБОЛЄВ
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією економічного факультету

Протокол від « 26 » серпня 2025 року № 1

Голова науково-методичної комісії економічного факультету

— Дар'я ЗАГОРСЬКА
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Податки та податкова політика» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки
третій (доктора філософії)
 (назва рівня вищої освіти)
 спеціальності 051 Економіка

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни: формування системи базових знань з податкової теорії, основ податкової політики і світового досвіду та вітчизняної практики оподаткування.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни: вивчення сутності податків, принципів та форм оподаткування, досвіду податкової політики та податкових реформ у розвинутих країнах світу та Україні; набуття навичок розрахунку податків; оволодіння методами аналізу податкового навантаження, ефектів податкової політики.

1.3. Кількість кредитів – 3.

1.4. Загальна кількість годин – 90.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / <u>За вибором</u>	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	
2-й	2-й
Семестр	
4-й	4-й
Лекції	
16 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	
14 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота, у тому числі	
60 год.	78 год.
Індивідуальні завдання	
5 год.	

1.6. Компетентності:

ЗК01. Здатність до пошуку, оброблення і аналізу інформації із різних джерел

СК05. Здатність виявляти, поглиблено аналізувати та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері економіки з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень, у тому числі з питань європейської та євроатлантичної інтеграції..

1.7. Результати:

PH01. Мати передові концептуальні та методологічні знання з економіки, соціально-економічних систем і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення фундаментальних і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.

PH02. Глибоко розуміти базові (фундаментальні) принципи та методи економічних наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері економіки з метою досягнення економічної та соціальної ефективності в умовах глобалізації.

Пререквізити. Сучасна теоретична економіка, макроекономіка, мікроекономіка

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Роль та функції держави у ринковій економіці: концептуальні підходи

Концептуальні підходи до ролі держави в економічному житті. Функції держави. Суспільні блага, їх властивості та типологія. Способи надання благ. Оподаткування як механізм фінансування забезпечення суспільних благ.

Тема 2. Історичні аспекти оподаткування і розвиток податкових теорій

Виникнення податків. Генезис теоретичних поглядів на сутність і природу податків. Методологічні аспекти оподаткування.

Тема 3. Сутність та функції податків

Сутність та ознаки податків. Базові поняття та термінологія оподаткування. Функції податків. Фіскальна та регулююча функції.

Тема 4. Принципи оподаткування і види податків

Принципи оподаткування. Класифікація податків. Податкова система, її складові та принципи побудови. Класифікація моделей податкових систем.

Тема 5. Податкова політика та її види

Сутність і принципи податкової політики. Типи і моделі податкової політики. Податки та економічне зростання. Податкове навантаження. Крива Лаффера, оптимальне податкове навантаження.

Тема 6. Податкове регулювання економіки

Сутність податкового регулювання економіки. Податкова поведінка, її типи. Позитивні наслідки та негативні екстерналії податкового регулювання. Проблема нерівності і оподаткування. Міжнародна податкова конкуренція. Оцінка наслідків податкової конкуренції: позитивні та негативні аспекти. Обмеження податкової конкуренції в Євросоюзі.

Тема 7. Податкова система України

Історичні аспекти розвитку податкової системи України. Податкові реформи в Україні, їх пріоритети та напрямки. Податковий кодекс України та його структура.

Основні види податків. Структура податкових надходжень. Сучасні проблеми оподаткування в Україні.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Роль та функції держави у ринковій економіці: концептуальні підходи	8	2	2			4	8					8
Тема 2. Історичні аспекти оподаткування і розвиток податкових теорій	10	2				8	10	2				8
Тема 3. Сутність та функції податків	10	2	2			6	10	2				8
Тема 4. Принципи оподаткування і види податків	12	2	2			8	12		2			10
Тема 5. Податкова політика та її види	14	2	2			10	12	2				10
Тема 6. Податкове регулювання економіки	12	4	2			8	12	2				10
Тема 7. Податкова система України	22	2	4			16	12		2			24
Усього годин	90	16	14			60	90	8	4			78

4. Темі практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Статистична інформація щодо оподаткування країн ЄС Порівняльний аналіз податкового навантаження в Україні та країнах Євросоюзу.	2	
2.	Податки та економічне зростання. Крива Лафера	2	
3.	Нормативна база оподаткування в Україні. Податкові розрахунки: ПДВ	4	2
4.	Поточний контроль	2	
5.	Презентації та обговорення доповідей	4	2
	Разом	14	4

5. Завдання для самостійної роботи

Теми самостійної роботи	Завдання	
	Зміст	Бали
Тема 1. Роль та функції держави у ринковій економіці: концептуальні підходи	Вивчити схожі риси та розбіжності різних концептуальних підходів до функцій держави	1
Тема 2. Історичні аспекти оподаткування і розвиток податкових теорій	Проаналізувати зв'язок між розвитком економічних та податкових теорій	2
Тема 3. Сутність та функції податків	Знайти та проаналізувати приклади реалізації регулюючої функції оподаткування	2
Тема 4. Принципи оподаткування і види податків	Вивчити класифікацію податків в ЕС	Входить до оцінки за презентацію
Тема 5. Податкова політика та її види	Аналіз податкового навантаження в країнах світу. Підготовка презентації та доповіді	Входить до оцінки за презентацію
Тема 6. Податкове регулювання економіки	Аналіз податкового навантаження в країнах світу. Підготовка презентації та доповіді	Входить до оцінки за презентацію
Тема 7. Податкова система України	Виконання індивідуального завдання з податкових розрахунків	Входить до оцінки за виконання індивідуального завдання
Разом		5

6. Індивідуальні завдання для самостійної роботи

Порівняльний аналіз податкового навантаження в Україні та країнах Євросоюзу (15 балів).

Завдання передбачає, що кожен студент обирає для порівняння з Україною одну з європейських або інших країн. Аналіз проводиться за такими напрямками:

- аналіз структури податків та податкових надходжень порівнюваних країн,
- аналіз динаміки податкових надходжень в обраних країнах, виявлення трендів;
- характеристика податкових реформ та їх ефективності в обраних країнах.

Аналіз проводиться на основі статистичних даних за останні 10-15 років.

За результатами виконання завдання студент готує звіт-презентацію та захищає її на практичному занятті.

7. Методи навчання

Застосовуються такі методи навчання: лекції, практичні заняття із розв'язанням задач (податкові розрахунки), комп'ютерне моделювання та експерименти з моделями (модель Лафера), презентації, контрольна робота, самостійна робота.

8.Методи контролю

Застосовуються такі методи навчання: лекції, практичні заняття із розв'язанням задач (податкові розрахунки), комп'ютерне моделювання та експерименти з моделями (модель Лафера), презентації, контрольна робота, самостійна робота.

Методи контролю передбачають поточний контроль та підсумковий контроль. Поточний контроль включає тест, оцінка самостійної роботи (презентації та доповіді, опитування), контрольна робота, передбачена навчальним планом.

Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену. Екзамен проводиться у письмовій формі і включає тест з теоретичних питань (20 балів) і практичне завдання (задача – 20 балів).

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання				Екзаменаційна робота (письмова)	Сума
Самостійна робота (презентація + активність на заняттях)	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Поточний контроль (тест)	Разом		
15 + 5	25	15	60	40	100

Критерії оцінювання

Контрольна робота, передбачена навчальним планом (**25 балів**) включає 3 завдання з податкових розрахунків.

За несуттєві помилки знімається: завдання 1 – 1 бал, завдання 2 – до 2 балів, завдання 3 – до 3 балів. За 1 помилку у правилах податкових розрахунків бали зменшуються на 50% в кожному завданні. Якщо таких помилок більш ніж 1 у кожному рішенні, воно отримує 1, 3, 4 балів відповідно до завдань.

Самостійна робота:

Презентація (15) – презентація, доповідь та обговорення.

Виконані усі завдання, зроблено висновки, матеріал представлено логічне та змістовно, повні відповіді на запитання та гарні навички дискусії – 15 балів

Є несуттєві недоліки у виконанні завдань та презентації – 12 балів

Певні завдання невиконані або є суттєві помилки, недоліки у висновках, неповні відповіді – 8 балів

Презентація не відповідає структурі завдань, представлені лише деякі аспекти завдань, недостатній рівень володіння матеріалом – 4 балів.

Активність на заняттях (5). Опитування за тематикою завдань самостійної роботи. Оцінка згідно балів, зазначений у п.5. Неповна відповідь/зауваження оцінюється зниженням оцінки на 50%.

Поточний контроль (15). Тест – 15 питань по 1 балу.

Екзамен (40): тест з теоретичних питань (20 балів, 10 питань) і практичне завдання (задача – 20 балів). Правильні відповіді – 2 бали за кожен, неповна або некоректна відповідь – 1 бал. Задача: правильне рішення – 20 балів, несуттєві помилки (1-2) – 17-18 балів, суттєві помилки у правилах податкових розрахунків – 10 балів (1 помилка), 5 балів (більш ніж 1 помилка).

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90–100	відмінно	зараховано
70–89	добре	
50–69	задовільно	
1–49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. Податковий кодекс України <https://tax.gov.ua/nk/>
2. Томнюк Т. Л. Податкова система: навчальний посібник. Чернівці: ЧТЕІ ДТЕУ, 2022. 324 с.
3. Сопільник, Ростислав Любомирович. Податкове право України : навч. посіб. / [Сопільник Р. Л., Ковалів М. В., Проць І.М. та ін.]. Львів : СПОЛОМ, 2023. 362 с. https://document.kdu.edu.ua/info_zab/081_1729.pdf?utm_source=chatgpt.com
4. Соколовська А.М. Основи теорії податків: навчальний посібник. Київ : Кондор, 2010. 326 с.

Допоміжна література

5. Соколовська А. М. Базова структура і податкові витрати з ПДВ в Україні. Методологічний і прагматичний аспекти. Економіка і прогнозування. 2022. № 1. С. 78–106. URL: <https://doi.org/10.15407/eip2022.01.078>.
1. Податкові преференції в антикризовій фіскальній політиці України : монографія [Електронний ресурс] / за ред. Т. І. Єфименко, Ю. Б. Іванова. – Київ : ДННУ “Акад. фін. управління”, 2023 – 494с.
2. Меркулова Т. В. Податкова поведінка: уникнення vs ухилення від оподаткування (аналіз показників Євросоюзу і світу). Соціальна економіка. 2024. Вип. 68. С. 57-63. DOI: <https://doi.org/10.26565/2524-2547-2024-68-04>
3. Меркулова Т., Косіашвілі Д. Аналіз показників бідності за допомогою PPI методології. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна серія «Економічна». 2024. Вип. 106. С. 5-14. DOI: <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2024-106-01>
4. Меркулова, Т. В., Ніколаєва, О. Г. Кластерний аналіз податкових показників у європейських країнах. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна серія «Економічна». 2022. Вип. 102. С. 69-81. DOI: <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2022-102-08>
5. Шовкун І. А. Податкові стимули інноваційного розвитку економіки: оцінка ефективності //другі гальчинські читання. https://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2024-12/tezi-gch-2_25_12_24.pdf#page=181
6. Стігліц Джозеф Е. Економіка державного сектора. Economics of the Public Sector: Пер.з англ. / Дж. Е. Стігліц. – Київ : Основи, 1998. – 854 с.
7. Buchanan J. The Political Economy Of The Welfare State. – Stockholm, 1998. – 220p.
8. Wilson J. Theories of Tax Competition.// National Tax Journal. – 1999. – vol 52(2). - p. 269 – 304.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Model Tax Agreement on Exchange of Information in Tax Matters; OECD “Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue” [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.oecd.org/daf/fa/harm_tax/Report_En.pdf.
2. Communication on Preventing and Combating Financial and Corporate Malpractice.[Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
3. What is Good Governance? / UNESCAP [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.unescap.org/huset/gg/governance.htm>.
4. Corporate Tax Competition and Coordination in the European Union: What Do We Know? Where Do We Stand? - MPRA Paper No. 107. - November 2007.
5. Corporate Tax Competition and Coordination in the European Union: What Do We Know? Where Do We Stand? - MPRA Paper No. 107. – November 2007.
6. www.kmu.gov.ua – Офіційний сайт Кабінету Міністрів України.
7. www.mfu.gov.ua – Офіційний сайт Міністерства фінансів України.
8. www.nbu.gov.ua – Офіційний сайт Національного банку України.
9. www.rada.gov.ua – Офіційний сайт Верховної Ради України.
10. <http://sfs.gov.ua/> – Офіційний сайт Державної фіскальної служби України.
11. www.stat.gov.ua – Офіційний сайт Державного комітету статистики України.
12. <http://ec.europa.eu/eurostat> – Офіційна веб-сторінка Євростату.